

державних молодіжних програм та інше.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій з питань методологічного забезпечення складання середньо- та довгострокових стратегічних планів розвитку державних підприємств, державних акціонерних товариств та господарських структур» від 14 серпня 2013 року N 971 [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-metodichnih-rekomendacii-z-pitan-metodolo-doc156240.html>
2. Дьоміна О.С. Формування правової культури студентської молоді в умовах сучасного українського суспільства: автореферат дис.... кандидата юридичних наук: 12.00.01. – Київ, 2007. – 23 с.
3. Калініна К.А. Розрахунок ефективності соціальних проектів - новаційний підхід [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/38833/1/44-46.pdf>

**Горова Оксана Борисівна,
Національна академія внутрішніх
справ**

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ІНВАЛІДІВ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена характеристиці правового статусу однієї з „найвразливіших” верств населення – осіб з фізичними вадами, які в умовах побудови демократичної, соціальної, правової держави потребують не тільки матеріальної підтримки, як це було характерно для періоду соціалізму, а насамперед соціального захисту, допомоги та реабілітації. Розгляд даного питання пропонується за трьома напрямками: а) формування гуманного розуміння категорії – інвалід; б) визнання особливих прав інвалідів і повага всіх інших їх прав; в) створення умов-гарантій для реалізації інвалідами своїх прав. Здійснюється історичний екскурс щодо появи та використання терміну „інвалід”, пропонується його більш гуманний аналог – особи з особливим потребами, певними чи фізичними вадами тощо, що більше відповідає міжнародним нормам та принципам. Визначаються особливості двох моделей відношення до інвалідів у світі – японської та американської, з перевагами останньої. Піддаються загальній характеристиці як міжнародні, так і національні документи по правах інвалідів, встановлюється коло особливих прав, якими вони наділяються і акцентується увага на повазі всіх інших їх прав. Згідно законодавства України виокремлюються основні завдання щодо створення умов для належної реабілітації інвалідів в соціальному середовищі, наводяться приклади їх правового становища як в нашій країні, так і за кордоном.

У відповідності зі ст.3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а основною метою діяльності державних органів згідно з її Преамбулою є забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя [1], - це основоположні принципи демократичної, соціальної та правової держави.

Основними рисами соціальної держави є здійснення прогресу в інтересах усіх членів суспільства, забезпечення рівності і свободи громадян, підтримка малозабезпечених прошарків населення та здатність забезпечити загальне благо для всіх. На нашу думку, така держава повинна особливу увагу звертати до однієї з „найвразливіших” категорії населення – осіб з фізичними вадами.

Інваліди є в усіх державах і серед усіх верств будь-якого суспільства. Більш ніж 500 млн. людей, що складає 10% всього населення Землі, мають ту чи іншу форму інвалідності. В більшості країн принаймні один з десяти чоловік страждає від фізичних, розумових або сенсорних дефектів і не менш 25% всього населення страждають розладами здоров'я. Така статистика ще не дозволяє оцінити всю важливість цієї проблеми, оскільки часто такі люди змушені образно говорячи „існувати” через наявність фізичних та соціальних бар'єрів, що не дозволяють їм включитися у життя суспільства та повноцінно приймати участь у ньому. В результаті цього мільйони дітей та дорослих в усьому світі опиняються знехтуваними та, позбавлені майже всіх прав, живуть в умовах злиднів та поодинокості [2]. Враховуючи все вищевикладене, актуальність питання, що розглядається не викликає сумніву.

До цієї проблематики в своїх працях зверталися В.Андрєєв, Т.Войтчак, Є.Карнавська, Л.Коваль, І.Лебедєв, І.Лисенко, А.Осадчих, Я.Фогель, М.Чумаченко, Л.Шумна та інші науковці та практики, які намагалися відобразити реальне положення речей стосовно інвалідів в Україні.

Таким чином, предметом розгляду нашої статті виступають права та свободи особливої верстви населення – інвалідів, їх правове становище в Україні.

В процесі викладення матеріалу використовувалися із загальнонаукових методів - історичний, системний, функціональний; із спеціально-юридичних - порівняльно-правовий, формально-юридичний, статистичний та інші.

Сучасна політика щодо інвалідів у цивілізованому світі є результатом поступу за останні двісті років. Багато в чому вона відображає загальні умови життя, соціальну та економічну політику. В цілому її можна представити у двох системах відношення до інвалідів: японської та американської. Згідно першої, інвалід – це ганьба для сім'ї та країни, його треба сховати якомога далі, а згідно американської – все навпаки. До якої віднести Україну? В українському суспільстві інваліди й досі зустрічають у своєму оточенні необізнаність, зневагу, заборони і страх, які впродовж історії людства стримували соціальний розвиток цієї категорії членів суспільства та ізолювали їх від нього. Нам здається, що поки що до японської, але яка прагне стати країною американської моделі.

Світовий досвід свідчить, що політика стосовно інвалідів розвивалась поступово. Утворювались громадські організації інвалідів, їхніх родин та захисників їхніх прав, що відстоювали для них кращі умови. Останні півстоліття ознаменувались формуванням концепції інтеграції та нормалізації, які відображали зростання усвідомлення потреб і можливостей інвалідів. Окрім зазначеного, необхідно відмітити, що права інвалідів протягом тривалого часу є предметом значної уваги як з боку Організації Об'єднаних Націй так і інших міжнародних організацій [3]. Така увага втілювалася у прийнятті низки важливих документів, що стосуються прав інвалідів і, насамперед, Декларації про права інвалідів від 9 грудня 1975 року, в якій закріплені такі основні положення:

- вислів „інвалід” означає будь-яку особу, котра не може самостійно забезпечити повністю або частково потреби нормального особистого і/або соціального життя через ваду, вроджену чи ні, його чи її фізичних або розумових здібностей;

- інваліди повинні користуватися всіма правами, викладеними у цій декларації. Ці права мають бути визнані за всіма інвалідами, без будь-яких винятків, без різниці та дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, віросповідання, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, матеріального стану, народження чи будь-якого іншого чинника, незалежно від того чи стосується це самого інваліда, чи його або її сім'ї;

- інваліди мають невід'ємне право на повагу їхньої людської гідності. Інваліди, якого б вони не були походження, незалежно від характеру та серйозності каліцтва чи вад, мають ті самі основні права, що й їхні співгромадяни того ж віку, що в першу чергу означає право на задовільне життя, яке б максимально наближалось до нормального і повноцінного;

- інваліди мають ті самі громадянські й політичні права, що й інші особи;

- інваліди мають право на заходи, які сприяють тому, щоб дати їм можливість набутися якомога більшої самостійності;

- інваліди мають право на медичне, психіатричне чи функціональне лікування, зокрема протезні та ортопедичні апарати, відновлення здоров'я і свого місця в суспільстві, освіту, ремісничу професійну підготовку та відновлення працездатності, допомогу, консультації, послуги з працевлаштування та інші види обслуговування, які дають їм змогу максимально реалізувати свої можливості і здібності та прискорюють процес їхньої соціальної інтеграції або реінтеграції;

- інваліди мають право на економічне й соціальне забезпечення та задовільний рівень життя. Вони мають право, відповідно до своїх можливостей, отримати і зберегти за собою робоче місце чи займатися корисною, продуктивною діяльністю, яка винагороджується, та бути членом профспілкових організацій;

- інваліди мають право на те, щоб їхні особливі потреби враховувались на всіх стадіях економічного та соціального планування;

- інваліди мають право жити у колі своєї сім'ї або в умовах, які замінюють її, і брати участь у всіх видах громадської діяльності, пов'язаних із творчістю чи проведенням дозвілля;

- інваліди повинні мати можливість користуватися кваліфікованою юридичною допомогою, коли подібна допомога необхідна для захисту їхньої особи і майна; коли вони є об'єктом судового переслідування, вони повинні користуватися звичайною процедурою, яка повністю враховує їхній фізичний чи розумовий стан;

- інваліди, їхні сім'ї та общини повинні бути повністю інформовані всіма наявними засобами про права, які містяться в цій декларації [4].

Найважливішим наслідком Міжнародного року інвалідів (1981 р.) стала Світова програма дій щодо інвалідів, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН та її резолюція 37/52 від 3 грудня 1982 р. Ці документи наголошують на праві інвалідів на однакові з іншими громадянами можливості та рівну участь у поліпшенні умов життя, що забезпечується загальним економічним та соціальним розвитком. Окрім зазначеного, необхідно наголосити на тому, що на сьогоднішній день як на міжнародному рівні, так і у більшості цивілізованих країн світу використання терміну „інваліди” є неактуальним, оскільки він має досить принизливий характер. Його намагаються замінити, на міжнародному рівні, терміном „інваліди чи неповноцінні люди” або „скалічені”, у польському законодавстві й повсякденному обігу замість слова

„інвалід” вживаються терміни „неповносправна особа” або „людина з особливими потребами”. В українському законодавстві, як свідчить проаналізована література з даної проблеми, нажаль, переважно продовжується використання терміну „інвалід”. Тому, ми пропонуємо для усунення принизливого розуміння цього терміну та відповідно до принципу гуманізму замінити його на „особи з особливим потребами”, „особи з певними вадами” або „особи з фізичними вадами” чи подібні до них. Це лише сприятиме полегшенню у спілкуванні, встановленню контакту з такими особами, позбавленню елементу незручності та психологічної напруги.

Таким чином можна зробити висновок, що на міжнародному рівні прийнято ряд важливих документів, які забезпечують не тільки особливі права інвалідів та гуманне ставлення до них, а й такий важливий аспект як соціалізацію інвалідів, входження їх у суспільне середовище як повноправних його членів.

Історія розвитку та забезпечення прав інвалідів в Україні нараховує не одне століття. В українській і російській мовах до кінця XVIII ст. людина з вадою розвитку тлумачилася як каліка, хромець, слепець (давньоруською), що можна віднайти у пам'ятках давньоруської літератури. Так, вже в Статуті князя Володимира Святославовича є згадка про інвалідів у списку світських людей, які підлягають особливому судочинству, де зустрічається «каліка», «хромець» [5].

В Україні, на нашу думку, можна виділити декілька періодів розгляду та вирішення державою цього питання, а саме:

Перший період, коли Україна була у складі СРСР. В цей час політика щодо інвалідів була переважно пасивною і виражалась виключно в матеріальній підтримці з боку держави, і фактичному позбавленні їх доступу до багатьох соціальних благ нарівні зі здоровими людьми.

Другий період – це час постсоціалістичної реформації, за якого проблема інвалідів в українському суспільстві набула принаймні двох нових рис. По-перше, стало необхідним переорієнтувати політику щодо інвалідів згідно із суспільними стандартами, виробленими міжнародною спільнотою та яких дотримуються високорозвинені цивілізовані країни. По-друге, невідповідність успадкованої системи соціального захисту ринковим умовам, що формуються в Україні, робить необхідною побудову нової системи соціального захисту всього населення – і зокрема найвразливіших верств, однією з яких є інваліди.

Третій період пов'язаний із здобуттям Україною незалежності, коли проблема соціального захисту інвалідів стала однією з першочергових. У березні 1991 року було прийнято Закон України „Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні”, що визначає основи соціальної захищеності інвалідів в Україні і гарантує їм рівні з усіма іншими громадянами можливості для участі в економічній, політичній і соціальній сферах життя суспільства, створення необхідних умов, які дають можливість інвалідам вести повноцінний спосіб життя згідно з індивідуальними здібностями і інтересами. Згідно цього документу інвалідом визначається особа зі стійким розладом функцій організму, зумовленим захворюванням, наслідком травм або з уродженими дефектами, що призводить до обмеження життєдіяльності, до необхідності в соціальній допомозі і захисті [6]. Прийнято низку інших законів та підзаконних актів, спрямованих на соціальний захист інвалідів та надання їм рівних можливостей. На державному рівні проводиться чимало акцій з метою привернути увагу суспільства до проблем інвалідів та надати їм більше можливості брати участь в усіх сферах суспільного життя. Поруч із діючими, виникло багато нових громадських організацій інвалідів та членів їхніх родин – як загальнодержавних, так і регіональних (Всеукраїнська громадська організація „Спілка об'єднань інвалідів” та ін.).

Четвертий період – сучасний, пов'язаний з євроінтеграційними процесами України, за якого увага до проблем інвалідів та їх становища в суспільстві значно збільшилася. Так, в 2000 році була розроблена та прийнята програма професійної реабілітації інвалідів, у 2005 році Закон України „Про реабілітацію інвалідів в Україні”, в якому якраз зроблено акцент на їх абілітацію, тобто входження в суспільство як повноправних його членів. В цьому документі вперше передбачено різні види реабілітації інвалідів, серед яких – психологічна, професійна, трудова і, що особливо важливо, соціальна реабілітація, а також соціальна допомога.

Так, під соціальною реабілітацією розуміють систему заходів, спрямованих на створення і забезпечення умов для повернення особи до активної участі у житті, відновлення її соціального статусу та здатності до самостійної суспільної і родинно-побутової діяльності шляхом соціально-середовищної орієнтації та соціально-побутової адаптації, соціального обслуговування задоволення потреби у забезпеченні технічними та іншими засобами реабілітації [7].

В той же час, чому, незважаючи на прийняті національні нормативно-правові акти та їх загальну відповідність міжнародним нормам та принципам, ці проблеми надалі не тільки не знімаються з порядку денного, а й залишаються в переважній більшості так само не вирішеними? Мабуть саме суспільство, поряд з фахівцями, виявилось не готовим психологічно змінити своє ставлення до інвалідів. В нашій

державі ідея рівних прав та надання рівних можливостей інвалідові ще не є загально визнаною, багато інвалідів позбавлені доступу до повноцінної освіти, бракує сучасних підходів до питань соціального захисту та допомоги родинам, що мають інвалідів, на місцевому рівні дуже погано виконуються наявні закони, що гарантують соціальний захист інвалідів. Все це може призвести до формування негативного іміджу України в очах світової спільноти, байдужості та відчуження між людьми, невизнання суспільством інвалідів повноправними його членами. Але ж вони такі ж люди, як і всі інші, і мають право жити серед нас також, як і ми. Наприклад у Німеччині, в бухгалтерії однієї з компаній з продажу машин, у відділі нарахування заробітної платні працювали 18 людей з синдромом Дауна. Їм довірили нараховувати зарплату! Значить вони хочуть і можуть працювати.

Таким чином, підходячи підсумки, можна зробити декілька висновків:

1. Проблема забезпечення прав інвалідів як однієї з „найвразливіших” верств населення на сьогоднішній день є доволі актуальною для України.
2. Аналіз міжнародного та українського законодавства з цього питання дозволяє говорити про врахування останнім основних міжнародних стандартів щодо правового положення інвалідів.
3. Практика реалізації більшості положень нормативно-правових актів щодо інвалідів в Україні ускладнюється з багатьох причин, серед яких і неякісна робота державних органів і, насамперед, неготовність самого суспільства визнати рівність прав інвалідів з усіма іншими правами людей.
4. Політика України відбувається у напрямку переходу нашої країни від японської моделі відношення до інвалідів до американської.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: із змінами, внесеними згідно із Законом № 2222-ІУ від 08.12.2004 р. – К.: Велес, 2006. – 48 с.
2. Леандро Деспун. Права человека и инвалиды / Центр по правам человека. Нью-Йорк: ООН, 1993. – С.1.
3. Богданов С. Соціальний захист інвалідів: український та польський досвід. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – С.6-8.
4. Декларация о правах инвалидов. Провозглашена резолюцией ГА ООН от 9 декабря 1975 г.// Международные акты о правах человека: Сб.Документов. – М.: Изд.группа «Норма-Инфра», 2000. – С.341-342.
5. Іванова І.Б. Соціально-психологічні проблеми дітей-інвалідів. – К.:Логос, 2000. – С.9.
6. Закон України „Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” від 21 березня 1991 року. – Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 21. – Ст.252.
7. Закон України „Про реабілітацію інвалідів в Україні” від 06 жовтня 2005 року. – Відомості Верховної Ради України. – 2006. - № 2-3. – Ст.36.

**Гуняк Олександра Ярославівна, суддя
Перемишлянського районного суду
Львівської області**

ЮРИДИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ ПРИВАТНОГО ТА ПУБЛІЧНОГО ІНТЕРЕСІВ У ПРАВІ

Трансформація сучасного суспільства в напрямі набуття ним форм структурно-функціональної «відкритості» на всіх його організаційних рівнях – від локального до глобального – стимулюють потребу переосмислення як самого змісту проблеми приватного та публічного інтересів у праві, так і методологічних підходів її вирішення. Гносеологічні аспекти розуміння інтересів як правової категорії дають підстави стверджувати, що вони виступають своєрідною передумовою виникнення права, рушійним чинником його реалізації, а також встановлення, зміни та припинення правовідносин.

Юридична наука, вивчаючи інтереси окремих соціальних груп, надбання і досвід соціогуманітарного пізнання, враховуючи інтереси майбутніх поколінь, повинна розробляти свої рекомендації та готові конструкції законодавцю. В об'єктивному праві на рівні з суб'єктивними правами має існувати конструкція, яка б своєчасно та динамічно реагувала на потреби життя, що не зупиняється й на мить. З огляду на це, доречно приватний і публічний інтереси у праві осмислювати в якості юридичних конструкцій.

Поняття «юридична конструкція» в сучасному правознавстві інтерпретується по-різному. Узагальнюючи основні позиції з цього приводу, варто звернути увагу на два основні концептуальні підходи сутності юридичної конструкції. Перший пов'язує юридичну конструкцію з доктринальним рівнем